

Життя дано на добрі справи (Меценатство в Україні)

Меценатство – добровільна безкорислива матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними особами набувачів благодійної допомоги (абзац сьомий статті 1 у редакції Закону України від 07.03.2002 р. № 3091-III).

Меценатство – різновид суспільно-корисних справ у сфері культури з метою збереження пам'ятників вітчизняної історії та культури.

Поняття *меценат* прийшло до нас з часів античності. Відомо, що Меценат Гай Цильній (Gaius Cilnius Maecenas; нар. приблизно 70 р. до н. е. – 8 р. до н. е.) – видатний римський державний діяч, прозаїк, поет, наближена до імператора Августа особа. Виконував важливі політичні і дипломатичні місії, наприклад: проводив переговори з Марком Антонієм, як довірений в справах виконував доручення про закінчення шлюбу Августа зі Скребонією. Був покровителем та товаришував з людьми мистецтва: Горацієм, Вергілієм, Проперцієм. Отже, мав великий вплив на стан та розвиток сучасного йому літературного життя Риму. З часом ім'я Мецената як багатого покровителя діячів науки та мистецтва стало прозивним.

Підкреслимо, *меценат* – це людина, яка на *безоплатній* основі з *власних коштів* надає матеріальну допомогу людям мистецтва та науки, чим сприяє їхньому розвитку.

Україна прославлена іменами меценатів, діяльність яких почалася з часів Київської Русі і продовжувалася в наступних століттях.

Славетну історію меценатів України очолює Великий князь Володимир Хреститель, який віддавав десяту частину своїх доходів на утримання Десятинної церкви (звідси й її назва) та окремо опікувався про власний народ.

Давні грамоти зберегли імена жертводавців на просвітні цілі: Красовський, Лангиш, Корнякт, Олена Горностаєва. Остання походила

з родини Чарторийських і була фундатором Пересопницького монастиря, в якому збереглося знамените «Пересопницьке Євангеліє», написане розмовною українською мовою.

Пізніше меценатською діяльністю прославилися князь Костянтин (Василь) Острозький, князь Юрій Слуцький, Єлизавета (Галшка) Гулєчівна. Цей перелік продовжують Ганна Гайська, Софія Чарторийська, Раїса Могилянська-Вишневецька (сестра Петра Могили), Євген Чикаленко, рід Терещінків, рід Смиренків. Окремо відзначимо XVIII століття. Багатогранна діяльність української еліти того часу було увінчана меценатством. Неодмінним атрибутом належності до еліти суспільства вважалася плідна праця на благо розквіту культури, що і забезпечило «золоту добу» українського барокового мистецтва. І в цьому неможливо перебільшити роль Івана Мазепи, який дуже опікувався всіма культурними потребами свого часу.

Цікаво, що в XIX ст. в містах України, серед яких домінував Київ, вже були зареєстровані численні добродійні установи – величезна кількість 1391 (!).

Розмаїття імен меценатів XIX ст. свідчить про їх суттєвий вплив на розвиток культури: Олександр та Ілля Безбородьки (утримували Ніжинську гімназію), Григорій Галаган (утримував колегію для хлопчиків у Києві), Павло Білецький-Носенко, подружжя Русових, Терещенків, Харитоненків, Алчевських. В часи гоніння на все українське, жодне українське видання не виходило без допомоги відомого власника цукрових заводів Василя Смиренка. Він за посередництвом Михайла Грушевського пожертвував 100 тис. крб. Науковому товариству ім. Т. Г. Шевченка (НТШ) у Львові.

Євген Чикаленко, теж власник цукрових заводів, відчутно фінансував українську культуру. Єлизавета Милорадович (тітка гетьмана Павла Скоропадського) була меценаткою видання книг, народної бібліотеки, фундаторкою НТШ у Львові, якому подарувала 20 тис. срібних крон.

Дуже багато для музеїв Києва зробили поміщики-меценати Богдан і Варя Ханенки, наприклад, для створення та поповнення фондів національного художнього, російського, західного та східного мистецтва. Мандруючи Європою, в Італії, Франції, Німеччині Ханенки зібрали чудову колекцію, яку й подарували Україні.

Докладніше розповімо про мецената Миколу Терещенка, який витратив зі своїх 10 млн. понад 2 млн. на благодійні потреби. В 70-ті ро-

ки він збудував дитячий притулок, притулок для дорослих на Бессарабці, звів церкву, побудував лікарню для чорноробочих, амбулаторну лікарню, лікарню Хреста на Подолі, павільйони для годування бідноти тощо. В лікарнях, що він відкривав для простого народу, їжа та ліки були безкоштовними.

Переймався він й освітянськими проблемами: заснував гімназію, торгівельну школу, курси, жіночі комерційні класи. Сприяв будівлі Політехнічного інституту, перебудові Подільської жіночої гімназії та Михайлівської сільськогосподарської школи. Для дітей бідноти відкривав двокласні училища Міністерства народної освіти та інш.

Цікаво, що він був поруч із засновниками вищої музичної освіти в Києві. В 1913 р. на базі Музичного училища Київського відділення Імператорського Російського музичного товариства (ІМРТ) було засновано консерваторію – нині Національну музичну академію України ім. П. І. Чайковського. Активну участь в її відкритті приймав титан світової класичної музики – *Сергій Васильович Рахманінов*. Він не тільки як чиновник від Імператорського музичного товариства написав чудовий відгук про роботу музичного училища Києва, а ще й дав два концерти, гонорари з яких подарував адміністрації майбутньої консерваторії, її майбутньому першому ректору, чудовому українському музиканту – В. В. Пухальському. І зараз центральні сходи Київської консерваторії прикрашає панно з присвяченням: «Сергію Васильовичеві Рахманінову від Національної академії України імені П. І. Чайковського і від українського товариства С. В. Рахманінова з вдячністю за сприяння в реорганізації Київського музичного училища в консерваторію». Так було започатковано вищу музичну професійну освіту в Україні.

Також неосяжна географія меценатства. Наприклад, Ф. Терещенко надавав грошову допомогу Сафарському монастирю в Тифлісі і музичним курсам в Курську. Н. Терещенко в 1898 р. пожертвував в розпорядження голови археологічного з'їзду в Києві графині П. Уваровій 3 тис. крб. для опису і видання московським археологічним товариством знімків пам'ятників старовини. Барон Штейнгель (землевласник волинського с. Городка) влаштував музей і надавав благодійність на реставрацію Аскольдової могили, на спорудження православного соборного храму в Варшаві. Граф К. Розумовський передав 5 тис. крб. на реставрацію Батуринського палацу Російського Товариства охорони пам'ятників мистецтва і старовини.

Але повернемося до витоків музичного просвітництва в Російській Імперії. На відміну від країн Західної Європи в Росії багато часу не було спеціальних фахових музичних закладів для навчання світському мистецтву – інструментальному виконавству. Була широко поставлена музично-театральна справа, існували багатотомові традиції церковно-співацьких шкіл, але професійній грі на інструментах вчили в Академії художеств, Придворній співацькій капелі; не існувало спеціальних залів для проведення симфонічних і камерних концертів. Працювали тільки музичні приватні заклади, ансамблі, оркестри, приватні музичні школи, існування яких не вирішувало нагальних потреб у музичній освіті. За прикладом цехових об'єднань середньовіччя аматори та музиканти-професіонали на межі XVIII – XIX ст. створювали товариства музикантів різних спеціальностей. У 1802 р. музиканти з імператорських театрів об'єдналися у **Санкт-Петербурзьке філармонічне товариство**. У XIX ст. цією ідеєю консолідації були захоплені російські аристократичні музичні салони. Так, у 1840 р. було сформовано **Симфонічне музичне товариство** в Петербурзі в родині графів братів Вієльгорських (Матвій Вієльгорський був віолончелістом, а Михайло – композитором). У 1850 р. відомий композитор, автор Російського гімну «Боже, царя храни» (1833), диригент, скрипаль, директор Придворної співацької капелі (1837 – 1861) Олексій Федорович Львов заснував **Концертне товариство Санкт-Петербурга**.

Проте кульмінацією цих пошуків була ідея, яка народилася в салоні Великої княгині Олени Павлівни (уродженої принцеси Вюртембергської, жінки Великого князя Михайла Павловича, молодшого сина Павла I), а саме: створення Музичного товариства всеросійського масштабу. Тому у 1859 р. за ініціативою Великої княгині Олени Павлівни, за сприяння музично-суспільних діячів та великими зусиллями композитора і піаніста А. Г. Рубінштейна, в Росії з'явилася організація, яка підняла вітчизняну музичну культуру на рівень європейської.

Указом Його Імператорського Висоцтва Олександра II 1 травня 1859 р. було засновано Російське музичне товариство, мета якого полягала в розповсюдженні музичної освіти, залученні широкого кола слухачів до академічного музичного мистецтва, а також у сприянні розвитку вітчизняних талантів. Товариство мало покровительство імператорської родини. Велика княгиня Олена Павлівна, а також Великі князі Костянтин Миколайович і Костянтин Костянтинович були августійшими головами Товариства; брати Рубінштейни, видатні піаністи, –

Антон Григорович у Петербурзі (1859), Микола Григорович у Москві (1860) відкрили відповідно Петербурзьке і Московське відділення Російського музичного товариства (РМТ).

РМТ стало головною музично-просвітницькою організацією в Росії другої половини XIX – початку XX ст., що популяризувала академічну музику серед широких верст населення і сприяла розповсюдженню музичної освіти у країні.

За перші 10 років існування – під назвою Російське музичне товариство (РМТ) – були відкриті Петербурзька і Московська консерваторії. Велика княгиня Олена Павлівна сприяла появі та розповсюдженню у Росії німецьких музично-освітніх традицій, заохочувала талановитих музикантів для розвитку класичного музичного мистецтва. Усім відомий був її салон в залі Михайлівського палацу (зараз Російський музей) з концертами камерної музики. В залі Благодійних зборів були організовані цикли симфонічних концертів (цікаво, що зараз це Петербурзька філармонія), а боковий флігель Михайлівського палацу був консерваторією, де проводилися заняття цього нового для Росії навчального закладу.

Чудова справа по розвитку культури вимагала величезні матеріальні кошти, які надавали меценати та Велика княгиня. У 1869 р. вся імператорська родина стала покровителем Товариства та виділила на його розвиток щорічну урядову субсидію в 15 тис. рублів. Саме з того часу Товариство, з урахуванням неоцінюваного внеску, який зробила імператорська родина, по праву стало називатися *Імператорське Російське музичне товариство* (ІРМТ).

Перша опікунка – Велика княгиня Олена Павлівна – керувала справами товариства до 1873 р. Цей період був дуже плідним: відкрилися відділення ІРМТ у Москві (1860), Кисві (1861), Казані (1864), Харкові (1871), Нижньому Новгороді, Саратові, Пскові (1873); при ІРМТ сформувалися професійні музичні класи, музичні училища, консерваторії; аматорами та професійними музикантами проводилися серії концертів.

У 1873 р. президентом ІРМТ став Великий князь, другий син Миколи I, Костянтин Миколайович. Цей період діяльності Товариства характеризується пильною увагою до розвитку західного Сибіру: Омську, Тобольську, Томську.

Пізніше ІРМТ керувала Велика княгиня Олександра Іосіфівна (уроджена принцеса Саксен-Альтенбурзька) – жінка Великого князя

Костянтина Миколайовича. В цей час було відкрито більш двадцяти відділень IPMT по всій Росії – у Тамбові, Єкатеринославі, Тифлісі, Воронежі, Ростові-на-Дону, Одесі та інш.

Багато часу на посаді віце-голови IPMT знаходився Великий князь Костянтин Костянтинович – син Великої княгині Олександри Іосіфівни, онук Миколи І. Костянтин Костянтинович був відомим піаністом-аматором та чудовим поетом. На тексти його віршів, які він підписував ініціалами К. Р. (Костянтин Романов) написані романси П. Чайковського («Растворил я окно», «Серенада»), О. Глазунова, О. Гречанінова, С. Рахманінова та інші шедеври російської романсової лірики.

Почесними членами Товариства в кінці XIX ст. були Велика княгиня Катерина Михайлівна, дочка Великої княгині Олени Павлівни, її чоловік, герцог Георг Август Мекленбург-Стрелицький, Великий князь Сергій Олександрович, син Олександра II, відомий як Московський генерал-губернатор. Величезний внесок в розвиток РМТ, окрім членів імператорської родини, зробили брати Рубінштейни – А. Рубінштейн, який очолив консерваторію Петербургу, і М. Рубінштейн, який відкрив та очолив консерваторію у Москві; а також ціла галерея відомих геніальних композиторів – П. Чайковський, С. Танєєв, О. Глазунов, М. Іпполітов-Іванов тощо. Нагадаємо, виняткова роль належить С. Рахманінову, зусиллями якого була відкрита консерваторія в Києві. Організації Київської консерваторії сприяли також О. К. Глазунов і один з засновників РМТ – П. І. Чайковський, ім'я якого зараз носить цей музичний заклад.

* * *

Відомою меценаткою була дружина Великого князя Миколи Миколайовича *Велика княгиня Олександра Петрівна Романова* (в дівочтві – Олександра Фредеріка-Вільгельміна Ольденбургська). За свій кошт вона збудувала в Києві Покровський православний жіночий монастир.

Цікава історія його створення. В 1879 р. княгиня, видужавши від тяжкої багаторічної хвороби, виїхала з Петербургу до Києва. Там вона почала здійснювати свою мрію щодо спорудження жіночого монастиря, який би одночасно був лікувальним закладом для бідних. Роль медичного персоналу мали виконувати монахині та послушниці, що княгиня називала «живим чернецтвом». 11 січня 1889 р. багаторічна праця

Олександри Петрівни була увінчана відкриттям Покровського монастиря.

Велика княгиня пожертвувала на цю справу всі свої кошти. У 1891 р. вона таємно прийняла чернецький постриг і стала монахиною Анастасією Київською. Великі кошти пожертвувала також вся її родина. За 20 років було збудовано більш 30 споруд на території монастиря: церкву Агапіта при хірургічному корпусі (1890), церкву св. Михайла головного лікарняного корпусу (1896 р.), церкву «Во имя Божей Всех скорбящих радости» (1897), церкву лікарні для амбулаторних хворих (1896).

Також були споруджені: каплиця, церковно-приходська школа з гуртожитком, будинки для сестер, готель, майстерні іконописців та гаптарок, лікувальні заклади: безкоштовна лікарня з терапевтичним та хірургічним відділенням, амбулаторія, аптека з безкоштовним відпуском ліків, амбулаторія, притулок для сліпих та калік.

Княгиня слідкувала за оснащенням лікарні монастиря сучасним обладнанням: перший (!) рентгенівський апарат у Києві з'явився саме в монастирській лікарні. За перші два десятиріччя існування монастирською лікарнею скористувалося більше 10 тис. хворих, яким безкоштовно були видані ліки, зроблено понад 5 тис. хірургічних операцій. Наприкінці XIX ст. царська родина виділила величезну суму коштів на будівлю терапевтичної лікарні та поліклініки, яка щоденно обслуговувала 500 пацієнтів.

Цікаво, що син Великої княгині, Петро Миколайович, зробив ескізний проект Покровської церкви і Нікольського собору. Проектуванням же та будівництвом монастиря займався єпархіальний архітектор Києва, архітектор Києво-Печерської лаври Володимир Миколайович Ніколаєв.

Імператор Микола II у 1896 р. заклав перше каміння у фундамент Нікольського Собору, *Імператриця Олександра Федорівна* – друге, *Велика княгиня Олександра Петрівна* – третє. Собор будувався 15 років. Навіть після смерті Великої княгині Олександри Петрівни (13 квітня 1900 р.) її велика справа була продовжена царською сім'єю.

Відомо також, що Микола II з дружиною в 1896 р. дав вказівку на свої гроші побудувати, поряд з хірургічною лікарнею, терапевтичну лікарню імені імператора Миколи II, що й було виконано в наступному році. Більш того, російський цар виділяв 80 тис. крб. щорічно на утримання лікарень при Монастирі аж до революційних подій 1917 р.

Показово, що 24 листопада 2009 р. Священний Синод Української Православної Церкви долучив Велику княгиню Олександру Петрівну Романову до ліку святих.

Свято-Покровський жіночий монастир

Фундамент Харкова як наукового, просвітницького та культурного центру було закладено харківською інтелігенцією завдяки самовідданий ініціативі М. М. Голіцина, В. Н. Каразіна, І. І. Слатіна. Особливо це стосується історії розвитку музичної освіти на Харківщині, яка розпочинається з перших років існування міста. Але відкриття учбового закладу з підготовки професійних музикантів уможливилось лише у середині XIX ст. і було пов'язано з ім'ям видатного музичного та громадського діяча диригента Іллі Ілліча Слатіна. Саме він став ініціатором відкриття відділення Імператорського Російського музичного товариства (ІРМТ) в Харкові. Згодом Харківське відділення ІРМТ було реорганізовано в консерваторію (1917 р.).

Як відомо, у 1722 р. Белгородський єпископ Єпіфаній Тихорський при Миколаївському монастирі заснував духовну школу, яка через 4 роки за ініціативою генерал-фельдмаршала М. М. Голіцина переїхала до Харкова, а в 1731 р. ця школа – вже з назвою *слав'янолатинська* – стає колегіумом. В ньому вперше відкриваються музичні класи. Поруч з філософією, історією і богослов'ям навчають вокальній та інструментальній музиці, виникає перший в Харкові церковний хор, що виступає в Покровській церкві. Гордість колегіуму – видатний композитор, співак, скрипаль та керівник Харківського губернаторського хору Артемій Ведель.

У 1803 р. згідно з «Предварительними правилами народного просвещения», які затвердив Олександр І, в Харкові почалася робота «українського Ломоносова» – видатного реформатора та просвітителя В. Н. Каразіна зі збору коштів серед поміщиків та купців Харківської, Катеринославської та Херсонської губерній для відкриття у Харкові університету, який розпочав свою роботу вже через рік (1804; архітектор Є. О. Васильєв).

Серед видатних університетських педагогів працює Іван Миколайович Вітовський, котрому належить честь відкриття перших в Україні: музично-фортепіанної фабрики, музичної крамниці, нотодрукарні. Музичні класи при Університеті сприяли широкій музично-просвітницькій діяльності. За ініціативою І. М. Вітовського у Харкові регулярно відбувалися симфонічні концерти з видатними солістами. Саме в столиці Слобожанського краю відбувся перший клавірабенд геніального російського композитора, піаніста та диригента Сергія

Васильовича Рахманінова (1873 – 1943), концерти якого були знаменними подіями Краю аж до 1917 року, коли музикант назавжди покинув свою Батьківщину. Закоханий в українську пісенність, велич та красу українського мистецтва, С. Рахманінов зацікавився творчістю Т. Г. Шевченка, на поезії якого написав два всесвітньовідомих романи: «Полюбила я на печаль свою», «Дума». Дружні та творчі стосунки пов'язували Маестро з відомою харківською родиною, цвітом української інтелігенції – Алчевськими, які були не тільки меценатами, а й справжніми творчими особистостями. «Побувати в родині Алчевських, – казав син Миколи Лисенка, – все рівно, що побувати в театрі». Так, з Григорієм Алчевським – композитором, викладачем вокалу, автором міжнародного бестселеру «Таблиці дихання для вокалістів» – С. Рахманінов учився в Московській консерваторії. Іван Алчевський (молодший брат Григорія), якого в Європі називали «королем тенорів» та «українським Карузо», співав разом з найкращим другом С. Рахманінова – Федором Шаляпіним. Так сталося, що ім'я цього несправедливо забутого співака було відроджено в Міжнародних конкурсах вокалістів імені Івана Алчевського (МКВІА) та «Алчевський-дебют» (МКВІА-д), які регулярно проводяться в Харкові та стали знаменними культурними подіями України нашого часу.

Відкриття Харківського університету сприяло появі головних народних училищ, на базі яких створювалися губернські гімназії та були пов'язані з пансіонами і повітовими училищами. Першою чоловічою гімназією була «Слобідська Українська» (1805), друга заснована в 1841 р., третя – в 1864, четверта – в 1901.

В другій половині XIX ст. виникають: 7 жіночих гімназій, пансіон М. С. Мевіус, дві жіночі гімназії Л. М. Черняковської та Ю. І. Козлової. В перелічених навчальних закладах велика увага приділялася музичному вихованню.

Підвищенню освітянського рівня сприяла широка просвітницька діяльність передової української інтелігенції. Відомий харківський підприємець, горнобудівник, банкір, фінансист, меценат Олексій Кирилович Алчевський *за власний кошт відкриває* у 1862 р. першу в країні жіночу безкоштовну недільну школу. Її очолювала майже 50 років видатна українська просвітниця, педагог, віце-президент Всесвітньої ліги освіти (обрана в Парижі у 1889 р.), володарка багатьох іноземних відзнак -- Христина Данилівна Алчевська (жінка О. К. Алчевського). Її діяльність цінували Л. Толстой, А. Чехов, Ф. Достоевський,

В. Короленко та інші представники творчої інтелігенції Росії, які були в дружніх зв'язках та листуванні з видатною *Українкою* (її псевдонім у журналі «Колокол» Герцена). Доречно нагадати, що перший (!) у світі пам'ятник Т. Г. Шевченку було створено російським скульптором В. Беклемішевим на замовлення Алчевських і встановлено в міській садибі родини в Харкові.

Один з найстаріших культурно-освітніх закладів України – Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка – також утворена при сприянні видатних вчених та громадських діячів: Х. Алчевської, М. Сумцова, Х. Данилевського, А. Гурського, В. Франковського, Д. Багалія.

Її відкриття сталося ще в 1886 р. за ініціативою Товариства розповсюдження грамотності в народі. Але через 12 років існування без власного приміщення виникла необхідність у споруді спеціалізованого будинку. З проханням про створення проекту будинку Громадської бібліотеки її правління звернулося до талановитого молодого архітектора Олексія Миколайовича Бекетова (1862 – 1941), який і зробив це на громадських засадах, тобто *безкоштовно*. Фахівці й досі дивуються поєднанню краси та вишуканості інтер'єру з функціональною продуманістю планування бібліотеки за її фаховим призначенням. Відзначимо, що автор за багатьма параметрами випередив європейський досвід того часу. У бібліотеці, як і у всіх інших будівлях геніального харківського архітектора, чудова акустика, яка дозволяє проводити концерти. Це приваблювало видатних музикантів кінця XIX – початку XX ст. Нагадаймо, що Сергій Васильович Рахманінов давав концерт на роялі, який і понині зберігається у центральній залі бібліотеки. По перегуку часів, майже через 100 років в цій залі проводилися концерти Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура».

Істотною статтею забезпечення існування бібліотеки були дорогі пожертвування. Список добровольців очолював Д. Багалій. У 1886 р., коли тільки-но було відкрито бібліотеку, він подарував фонду 88 книг з питань історії.

Терещенки, А. Шептицький, Ханенки, П. Харитоненко – людям мистецтва добре відомі імена цих меценатів. Саме вони сплачували закордонні відрядження, організовували та проводили виставки, купляли картини, підтримуючи матеріальний стан художників в Україні. Упродовж тривалого часу виробилася розвинена система так званого

«малого меценатства», яка сприяла накопиченню мистецьких фондів в приватних колекціях населення, наприклад, О. Алфьорової, К. Скаржинської, Б. Філонова та І. Шараневича. Колекціонування творів мистецтва ставало не тільки справою престижу, а й вигідним вкладенням капіталу.

Події в громадському житті «обнародували» багато приватних колекцій, які були розпродані з метою збору грошей на різні нужди. На виставках нерідко можна було побачити зібрання українських колекціонерів: хрести, ікони та ін. Часто українські митці посередничали на мистецькому ринку між своїми колегами художниками і меценатами.

В мистецьких колах інститут меценатства відігравав роль консерватора і охоронця результатів творчої діяльності. Не вважалося за сором звернутися до меценатів з проханням про фінансову допомогу для здійснення того чи іншого проекту. В такому випадку художники мали обов'язково виконати замовлення меценатів, наприклад: намалювати портрети, пейзажі, зробити скульптури, створити і присвятити музичні твори.

Українські меценати докладають певних зусиль до пропагування своїх надбань, розповсюдження наукових знань, утворення наукових фондів, благодійних товариств, бібліотек та ін. Меценати Львова заснували добротинну організацію імені відомого польського письменника та публіциста К. Шайнохи, призначеної допомагати науковцям та літераторам.

Для підтримки мистецького та колекціонерського руху важливим є садибно-маєткове меценатство. В міських палацах та заміських родових маєтках декілька поколінь збирали високохудожні зразки декоративно-прикладного мистецтва – живописні полотна, скульптуру; формували бібліотечні фонди. Ці комплекси зазвичай були шедеврами архітектурного та садово-паркового мистецтва.

Розмах, якісний рівень, духовний потенціал меценатства в Україні XIX ст. створювали необхідну базу подальшого розвитку української культури.

Рекомендовано до друку рішенням правління «Благодійного фонду на честь сім'ї Алчевських» від 29.06.2011. Протокол № 19

Рекомендовано до друку рішенням засідання кафедри культурології Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» від 30.06.2011. Протокол № 14

P27

Редакційна колегія:

- Лозовой В. О.* – (голова) доктор філософських наук, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Трубінікова Л. М.* – (заступник голови) кандидат мистецтвознавства, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Борисова В. І.* – кандидат юридичних наук, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Бурова О. К.* – доктор філософських наук, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Кузнецова О. Ю.* – кандидат педагогічних наук, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Рощенко-Авер'янова О. Г.* – доктор мистецтвознавства, професор Харківського національного університету мистецтв імені І.П.Котляревського.
- Сімонок В. П.* – доктор філологічних наук, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Спасибо-Фатеева І. В.* – доктор юридичних наук, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».
- Шило О. В.* – доктор мистецтвознавства, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».

Рецензенти:

- Очеретовська Н. Л.* – доктор мистецтвознавства, кандидат філософських наук, професор Харківського національного університету мистецтв імені І.П.Котляревського.
- Пугач Б. Я.* – доктор філософських наук, професор Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна.
- Медушевський В. В.* – доктор мистецтвознавства, професор Московської державної консерваторії імені П.І.Чайковського.

Відповідальний редактор-укладач: *Трубінікова Л. М.* – кандидат мистецтвознавства, професор Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».

С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на зламі століть). Вип. 8: Проблеми та перспективи розвитку культури в незалежній Україні (до 20-річчя Незалежності України). Ч. II: Наукові статті учасників VIII Міжнародного науково-теоретичного симпозиуму «С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на зламі століть). Проблеми та перспективи розвитку культури в незалежній Україні (до 20-річчя Незалежності України)» / Під ред. кандидата мистецтвознавства, професора Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» Л. М. Трубінікової. – Харків: ФОП Носань В. А., 2011. – 208 с.

ISBN 978-966-372-401-1.

В збірці надруковані наукові статті учасників VIII Міжнародного науково-теоретичного симпозиуму «С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на зламі століть). Проблеми та перспективи розвитку культури в незалежній Україні (до 20-річчя Незалежності України)», який було проведено в рамках XIII Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» (2011) кафедрою культурології Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Благодійним фондом на честь сім'ї Алчевських, Національною спілкою композиторів України, Національною всеукраїнською музичною спілкою, в співробітництві з Всевітнім Рахманіновським товариством.

Призначається мистецтвознавцям, культурологам, філософам, соціологам, юристам та широкому колу читачів.

© Автори статей, 2011

ЗМІСТ

<i>Лозовой В. О.</i>	Проблеми і суперечності гуманітарного розвитку України.....	5
<i>Анучина Л. В., Стасевська О. А.</i>	Глобалізація та культура України	9
<i>Борисова В. І.</i>	Опіка та піклування над дітьми	16
<i>Бурлука О. В.</i>	Самоосвіта як процес і засіб формування особистості.....	27
<i>Гізімчук О. О.</i>	Специфіка естетико-художньої самоосвіти ...	35
<i>Гізімчук С. В.</i>	Рішення Конституційного Суду України в системі регулювання кримінально-правових відносин.....	46
<i>Еськова Л. А.</i>	А. И. Куинджи: символика украинско-русских пейзажей	51
<i>Єрахторіна О. М.</i>	Самовдосконалення особистості як умова відродження духовності українського суспільства	70
<i>Колесников М. П., Колесникова А. М.</i>	Понимание свободы в русской философии XIX – XX вв. (религиозно-антропологическая модель человека).....	77
<i>Костіна Л. М.</i>	Вплив музичного мистецтва на виховання майбутніх вчителів музики.....	89
<i>Кулинич Н. В.</i>	Картина світу в літературі ХХ століття: поняття та специфіка.....	94
<i>Лисенко О. А.</i>	Проблема лексичних запозичень в українському термінознавстві.....	101

<i>Немцова В. С.</i>	Слобожанская иконопись второй половины XVII – XVIII веков 107
<i>Пивоваров В. М.</i>	Мистецькі пошуки сучасної України в царині літератури 120
<i>Сердюк О. В.</i>	Музично-сценічні інтерпретації музичної драми К. Шимановського «Король Рогер» в режисерському театрі початку ХХІ століття 125
<i>Сідак Л. М.</i>	Християнізація Київської Русі та її значення для української культури..... 134
<i>Слюсаренко Т. О.</i>	Особливості розвитку бандурного мистецтва Слобожанщини другої половини ХХ – поч. ХХІ століття..... 141
<i>Таркова С. А.</i>	Воздействие современной поп-рок-музыки на человека..... 149
<i>Уманець О. В.</i>	Сучасний український театр як віддзеркалення аксіологічних пошуків ... 155
<i>Ценко М. Б.</i>	К вопросу о феномене этикетной культуры 161
<i>Шило А. В.</i>	Творчество С. А. Сорина в контексте искусства неоклассицизма..... 168
<i>Шумейко О. А.</i>	Культура мовлення як невід’ємна складова професійної культури 186
<i>Шутенко О. В.</i>	Естественно ли естественное право?..... 189
<i>Трубнікова Л. М.</i>	Життя дано на добрі справи (Меценатство в Україні) 191
Відомості про авторів..... 205	